

126

Mancomunitat de Catalunya
Servei de Sanitat

Treballs de Lluita
Antituberculosa

1919 - 1922

J- 3ra C/11

TREBALLS DE LLUITA
ANTITUBERCULOSA

MANCOMUNITAT DE CATALUNYA
SERVEI DE SANITAT

TREBALLS DE LLUITA
ANTITUBERCULOSA

1919 - 1922

R. 1104

INSTITUT DE CIÈNCIES
DE LA LINGÜÍSTICA

TRIBUNA DE LINGÜÍSTICA

PROCEEDINGS

1971-1972

Mancomunitat de Catalunya

Comissió de Sanitat

President

Excm. Sr. President de la Mancomunitat de Catalunya

Vicepresident

Dr. D. Josep Estadella i Arnó

Conseller de Beneficència i Sanitat

Vocals

Dr. D. Joan Bosch

President de la Comissió de Beneficència i Sanitat de l'Assemblea

Dr. D. Ramón Turró

Dr. D. August Pi Suñer

Dr. D. Antoni Salvat

Dr. D. Benet Oliver Rodés

Dr. D. Gustau Pittaluga

Secretari

Dr. D. Lluís Sayé

Servei de Sanitat

Director

Dr. D. Gustau Pittaluga

Subdirector

Dr. D. Lluís Sayé

Secretari

Dr. D. Francesc Serra Rabert

Auxiliar de lluita antipalúdica

Dr. D. Pere Domingo

Auxiliar de lluita antitífica

Dr. D. Jaume Gras

Auxiliar de demografia i estadística

Dr. D. Santiago Pi Suñer

Auxiliar de cursos ambulants i del laboratori

Dr. D. Félix Fornells

Serveis d'assistència social als tuberculosos de Catalunya

(Radas, 24 - Barcelona)

Director

Dr. D. Lluís Sayé

Cap clinic i Secretari del Servei

Dr. D. Tomás Seix

Auxiliar

Dr. D. Pere de March

Auxiliar per tuberculosi ossea i articular

Dr. D. Eusebi Balasch

Auxiliar per gola, nas i orelles

Dr. D. Francesc Ferrando

Auxiliar de laboratori

Dr. D. Josep de Ros

Auxiliar de Raigs X

D. Josep Costa

L'any 1919 la Mancomunitat va pendre l'acord d'iniciar entre altres treballs d'higiene pública, els de lluita antituberculosa.

Estudiat el problema de Catalunya en els seus aspectes demogràfic, epidemiològic, mèdic, social, etc., i d'acord amb les noves doctrines i el que l'experiència ha sancionat definitivament en altres països, es va orientar la lluita vers una doble finalitat: el fer-la *completa*, entenent per tal la que disposa dels elements necessaris per fer el tractament de totes les formes de la malaltia i a totes les edats, i el fer-la *proporcionada* a les necessitats mínimes de Catalunya.

Una organització antituberculosa completa ha de disposar: de centres de diagnòstic i profilaxi en conexió amb sales d'isolament als hospitals per casos greus; de sanatoris per casos de mitjana gravetat, amb preventoris per totes les formes atenuades de malaltia, en especial a la infància (escoles-sanatori, escoles de sol, colònies temporals, obra Grancher, etc.); de sales d'isolament a les Maternitats per nens tuberculosos fins a dos anys; de colònies industrials i agrícoles per tuberculosos convalescents, etc.

Aquestes institucions actuant conjuntament representen l'armament per a lluitar contra la malaltia establerta, manifesta.

Els dispensaris tenen altres finalitats: la de descobrir casos de malaltia ignorada per mitjà d'enquestes domiciliàries; reconèixer sistemàticament les famílies dels malalts; despistar de les grans col·lectivitats els individus aparentment sans, etc.

Tots aquets elements constitueixen els primaris, els cabdals de la lluita. Són els elements de «contenció» de la malaltia: sense ells, i en proporció deguda a les necessitats de cada poble, no es pot deturar la difusió de la malaltia.

Demés, una organització antituberculosa ha d'ésser afavorida per mides legislatives; instituint la declaració obligatòria de tot cas de malaltia i fent la desinfecció sistemàtica dels llocs que han habitat els malalts; donant oficialitat a les institucions antituberculosos i obligant a una contribució econòmica a les diferents corporacions municipals, d'Estat i altres; ha d'impulsar els treballs per la reforma de l'habitatge als barris pobres de les grans ciutats i millorar les del camp; els del drenatge del subsòl; la inspecció escolar; l'educació higiènica general, etcètera. Aquestes mides són les que actuen indirectament sobre la mortalitat per tuberculosi i les que contribueixen al descens de la mortalitat que és tant més ràpid quan més complertes siguin.

Essent tan variada i complexa l'organització de la lluita, es comprèn que solament pot ésser eficient si concórren en la mateixa els elements següents: tècnics especialitzats en el diagnòstic i tractament de la malaltia, medis econòmics apropiats i un estat d'opinió favorable a aquets nous mètodes.

Amb aquest fi, amb el propòsit de fer tècnics per la lluita, d'estudiar d'aprop els problemes de tot ordre clínic, profilàctic-social que un gran nombre de malalts ofereix, d'establir les relacions prèvies amb corporacions i organismes d'ordre divers, per iniciar la coordinació de mides en profit de l'obra antituberculosa i d'anar creant institucions complementàries modestes, però el més perfectes possible i que siguin el model per obres més vastes en l'esdevenidor, es va fundar el *Servei d'Assistència Social dels Tuberculosos de Catalunya*, a Barcelona (carrer de Radas, 24), el qual es va inaugurar el 23 d'abril de 1921.

Els treballs que realitza el *Servei* son d'ordre:

- a) DOCTRINAL. — Formació d'una biblioteca clàssica i moderna de fisiologia, on es reuneixin els llibres y opuscles importants referents a la malaltia en els seus aspectes, clínic, social, etc.
Formació d'una col·lecció de peces d'anatomia patològica, macro i microscòpica de la tuberculosi i d'altres malalties respiratòries, amb el material obtingut en les institucions hospitalàries anexas i altres.
- b) D'ENSENYAMENT. — Cursos monogràfics i complerts per a metges i estudiants, sobre tuberculosi pulmonar.
- c) D'ORDRE CLÍNIC. — De diagnòstic de la malaltia.
De tractament de les formes que permeten un tractament ambulatori.
- d) D'ORDRE PROFILÀCTIC. — *Al Servei*: Reconeixent sistemàticament la família de tots els individus tuberculosos.
A domicili: Mitjançant infermeres visitadores, que fan a domicili els treballs de profilaxi necessaris en cada cas.
Per conferències, articles, fulletons, etc.
- e) D'ORGANITZACIÓ DE LLUITA. — Establint una relació efectiva amb altres institucions i organismes de la ciutat o de Catalunya, especialitzats o no per tal d'aconseguir una acció coordinada en l'obra antituberculosa.

Per a complir aquest treball el *Servei* compta amb el següent personal: un Director; un Cap de clínica ajudant del Director; un Metge especialitzat; un altre per otorinolaringologia; altre per tuberculosi òssea; altre en treballs de laboratori; un ajudant per raigs X; cinc infermeres per el treball al *Servei*; quatre infermeres-visitadores.

El *Servei* està obert al públic tots els dies de 9'30 a 1'30 del matí, menys els dissabtes i els cinc primers dies de cada mes. Els dies que no es visita es destinen: I. A la revisió i estudi de les històries dels malalts vistos durant la setmana, fixant les investigacions complementàries que deguin fer-se, si hi ha lloc. II. A recollir les informacions de les infermeres visitadores i disposar les que novament deguin fer-se. III. A l'estadística. Es destinen dos dissabtes cada mes al reconeixement de nens suposats sans o

malalts de les Cases de Caritat de Catalunya o d'Institucions Escolars Municipals de Barcelona. Els altres dos dissabtes es destinen a exposició dels casos més demostratius vistos els quinze darrers dies als metges i alumnes que acudeixen al *Servei*.

Cada dia es visiten fins a deu malalts nous, de pit. La visita de les especialitats otorino-laringològica; i d'afecions tuberculoses d'ossos i articulacions, té lloc tres dies a la setmana.

Els malalts són interrogats per infermeres que investiguen si deu ésser o no reconegut al *Servei*, segons sigui sa malaltia. Si l'afecció que descriu correspon a la nostra funció, l'infermera obté les dades de filiació, família, passat patològic, condicions econòmiques socials, de treball, ocasió de contagi tuberculogen, antecedents especials versemblantment tuberculosos (pes, talla, etc). El malalt passa a ésser examinat per un metge que comprova i correetgeix les dades obtingudes per l'infermera; fa l'història de la malaltia actual, l'examen general i físic del pulmó, i aleshores passa al gabinet Röntgen on un altre metge practica la radioscòpia sense conèixer les dades obtingudes anteriorment al malalt, dictant el que veu en son examen i dibuixant totseguit l'esquema de la imatge vista.

Fins aquí el treball d'investigació diagnòstica, que es practica a tots els malalts. El resultat del mateix asseynala els examens complementaris a fer: anàlisi d'esputs, orina o sang i les comprovacions sistemàtiques següents: a tots els malalts, excepte els caquètics o hemorràgics, se els practica la reacció intracutània de tuberculina amb 2/10 de la solució al 1 per 5.000 de tuberculina antiga de Koch. Es practica sistemàticament la reacció de Wassermann a tots els homes adults de 20 a 50 anys, a totes les dones casades, a tots els nens de famílies de gran mortalitat infantil. Es fa l'examen d'esputs a tots els tuberculosos, a tots els malalts portadors d'esclerosi de vèrtex actius o no, i quan no es troba el gèrmen per els

medis usuals, i el cas ho requereix, es fa l'examen amb homogenització i eventualment inoculació al cobaia. Es fa la radiografia de pit: quan hi ha disparitat entre l'examen físic del pit i la radioscòpia, quan l'imatge té especial interès, i quan s'ha de decidir un tractament amb colapsoteràpia mèdica o quirúrgica. Es fa l'examen dels sistemes linfatics del coll a tots els nens fins a 12 anys i el de les vies respiratòries altes a tots els bronquitics.

Tots els malalts observats i reconeguts no tuberculosos, són enviats, si és necessari, a altres dispensaris gratuïts.

Els tuberculosos poden oferir-se segons tres tipus:

a) els que tenen manifestacions molt discretes, benignes (adenopaties traqueo-bronquials, interlobitis, linfatisme tuberculós, tuberculosi ganglio-pulmonar activa, intoxicacions tuberculosos, estat bacil·lar crònic, esclerosi de vèrtex, pleuritis seca, reumatisme tuberculós);

b) els que tenen la malaltia de mitjana gravetat;

c) els casos greus.

Els de la primera categoria, són tractats amb tuberculina al dispensari; els de la segona són enviats a fer tractament en clíniques, o fora de Barcelona, seguint en el possible el seu tractament per correspondència i venint periòdicament per ésser novament examinats (un bon nombre d'aquets casos es tractat amb neumotòrax artificial als serveis hospitalaris anexas al *Servei*, i després continuen el tractament al *Servei* on es practiquen les reinyeccions de gas un cop per setmana): els de la tercera formen el grup de casos en què es fa tot el possible perquè ingressin en un hospital.

Considerem com a norma profilàctica primordial del *Servei* el principi següent: «tot tuberculós confirmat és el testimoni d'un ambient infectat: fins que no s'han reconegut al *Servei* les persones que amb ell viuen no considerem acabada la nostra missió». Per aquest fi preguem al malalt faci venir la seva família i d'una manera principalíssima i urgent els nens. Quan és necessari, l'infermera-visitadora

va a domicili un dia i altre per fer la tasca d'investigació i persuasió necessària per aconseguir el nostre propòsit. Un cop reunits tots els elements necessaris: diagnòstic del malalt, pronòstic, caràcter infectant del seu procés, costums, condicions de la casa, edat dels que viuen amb ell, els aconsellem mides a seguir per part del malalt i per part dels que hi conviuen.

Les mides a seguir per part del malalt són: *isolament absolut*, ingresant a un hospital. En aconseguir-se demanem al Servei d'Higiene Municipal que practiqui la desinfecció de la casa on vivia. *Isolament relatiu* a la casa. Dormir sol i en habitació individual; ús d'escupidora, que entreguem en cas de què no es pugui adquirir; ús de solucions desinfectants, que també dóna el *Servei*; separació dels objectes de ús personal; regles elementals d'higiene i netedat.

Quan el malalt té lesions molt cròniques, benignes i infectants, se l'instrueix respecte als miraments que cal tenir per no contagiar als que amb ell viuen, ús d'escopidora, etc.

Les mides a seguir per part de la família són: quan es descobreix algun cas de malaltia, apliquem les normes que la seva naturalesa indica. Els nens, fins a 12 anys, si han estat exposats al contagi, *encara que no tinguin signes de malaltia*, son tractats profilàcticament amb tuberculina. Els adults exposats al contagi, i sense signes de malaltia, són examinats periòdicament cada 3, 5 ó 7 mesos, segons les condicions especials de cada cas.

* * *

El treball fet al *Servei* d'assistència Social als Tuberculosos de Catalunya des de 23 d'abril de 1921 a 1.º de gener de 1923, ha estat el següent:

D'ordre doctrinal i d'ensenyament: cinc conferències sobre lluita antituberculosa: tres pel Prof. Leon Bernard, de

París; dos pel Prof. Wolff-Eisner, de Berlín. Demés el Director va donar-ne dues: una a Sevilla pel febrer de 1922 i un altra a Girona pel maig de 1922. El Director ha donat els cursos següents: un de tècniques clíniques pel diagnòstic de la tuberculosi pulmonar (novembre 1921), altre d'interpretació d'imatges Röntgen del pulmó, en la tuberculosi pulmonar (maig 1922). Dos cursos sobre tuberculosi pulmonar (14 lliçons) als alumnes de la Clínica Mèdica de la Facultat de Medicina (Prof. Dr. Ferrer Solervicens) 1921-1923.

S'han adquirit 96 volums respecte tuberculosi i radiologia. Es reben amb regularitat les revistes següents:

Revista de Higiene y de Tuberculosis; Revue de la Tuberculose; Bulletin du Comité National de Défense contre la Tuberculose; Bulletins et Mémoires de la Société de Radiologie Médicale de France; Journal de Radiologie et d'Électrologie; La Presse Médicale; Tuberculosis; La Radiologia Medica; La Chirurgia degli Organi di Movimento; Acta Medica Scandinavica; Acta Radiologica; Acta Oto-Laryngologica; The British Journal of Tuberculosis; Archives of Radiology and Electrotherapy; The Lancet; Tubercle; The American Review of Tuberculosis; New York Tuberculosis Association, Inc. Bulletin; The American Journal of Roentgenology and Radium Therapy; The Journal of the American Medical Association; Zeitschrift für Tuberkulose; Wiener Medizinische Wochenschrift; Deutsche Medizinische Wochenschrift; Münchener Medizinische Wochenschrift; Fortschritte auf dem Gebiete der Röntgenstrahlen; Strahlentherapie; Beiträge zur Klinik der Tuberkulose; International Centralblatt für die gesamte Tuberkuloseforschung.

D'ordre clínic: (diagnòstic i terapèutic)

Han estat visitats	2393	malalts
D'aquests eran tuberculosos.	1506	»
Han estat tractats al Servei . . .	953	»
Han estat tractats en clíniques, per neumotòrax artificial, tractament higiènic .	172	»

D'ordre profilàctic: Han estat reconeguts 150 nens de les Escoles Municipals de Barcelona i 50 de la Casa de Misericòrdia de Tarragona.

Han estat visitades 529 persones que vivien amb tuberculosos, havent comprovat que 386 eren malaltes. D'aquestes, 301 presentaven signes de tuberculosi; de les quals 205 eren formes benignes i 96 formes obertes, evolutives.

Han estat creats els serveis anexas següents: clínica per tractament quirúrgic de la tuberculosi pulmonar (neumotòrax, toracoplastia) a la Quinta de Salut «L'Aliança» (20 llits), on s'han tractat desde octubre de 1921 a desembre 1922, 42 malalts.

S'està construint el Servei d'Assistència Social per Tuberculosos a Reus i la Sala d'isolament anexas a l'Hospital Civil (30 llits).

Estant fent-se les bases d'un acord amb la Comissió de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona, per tal de fer arribar el benefici de l'ensenyament a l'aire lliure als nens visitats al *Servei* que ho necessitin a les institucions que amb aquest fi té l'Ajuntament, i de fer en el *Servei* el triatge dels nens de les Escoles Municipals que pel seu estat hagin de seguir tractaments especials.

S'ha instal·lat provisionalment als jardins de la Casa de Misericòrdia de Tarragona, una barraca Döcker per tractament amb cura de sol de 30 nens.

Ha d'habilitar-se molt pròximament la Casa Blanca de Tarragona amb el mateix fi (40 llits).

S'han adquirit els terrenys per la construcció d'Escola Sanatori Model a les platges de Tarragona.

Està en premsa el llibre report dels treballs fets al *Servei*, 1921-1922.

Juny 1923.

RF-4-39

12.

I. G.
SEIX & BARRAL
GRUPO S.A.
BARCELONA